

RADAR

Historiedidaktisk Tidsskrift

Læringspotentialiet i (længere) vandreture med elever i historie

Af Jens Pietras
September 2024

Korrekt citering af denne artikel efter APA-systemet
(American Psychological Association System, 7th Edition):
Pietras, J. (2024). Læringspotentialiet i (længere) vandreture med elever i historie.
RADAR – Historiedidaktisk tidsskrift, (2024). DOI: 10.7146/rhdt.v11i1.149025

Læringspotentialiet i (længere) vandreture med elever i historie

Af Jens Pietras, lektor, Professionshøjskolen Absalon

Kravet om 45 min. bevægelse i fagene kom formelt ind i skolen med skolereformen 2013 som en kompensation og modvægt til de dengang indførte såkaldte lange skoledage. I regeringens nyeste folkeskoleaftale fra marts 2024 er faglig bevægelse blevet frivilligt. I denne artikel argumenteres for fortsat brug af faglig bevægelse i historie – særligt i forbindelse med læringspotentialiet gennem længere vandringer med eleverne, som kan åbne op for glimtvis autentiske fortidsmøder.

Det er sjovt og dejligt at bevæge sig. Det giver motion, kropslige oplevelser og erfaringer samt ilt til hjernen. Ture ud af klasseværelset, ud i naturen og kulturlandskabet indeholder et stort læringspotentialt i alle fag – ikke mindst i historiefaget.

Rigtig meget historieundervisning foregår fortsat ofte meget traditionelt efter følgende skabelon understøttet af digitale læringsplatforme eller didaktiserede lærebogssystemer: Emnet, der arbejdes med, er lærerbestemt, indledes med læreroplæg, herefter gruppeaktiviteter, elevspørgsmål som løses i grupper, præsentationer af elevernes svar og evaluering. Nyt emne.

Denne undervisningsform er forholdsvis udbredt og traditionel. En anden og mere kropslig form for

undervisning kunne være at "tage skolen ud af skolen", som åben skole og udeskolepædagogikken anbefaler. I Historie skal eleverne styrke og kvalificere deres historiebevidsthed gennem systematisk arbejde med fagets kompetenceområder – Kronologi og sammenhæng, Kildearbejde og Historiebrug – gennem en undersøgende og problemløsende tilgang. Dette kan bl.a. gøres gennem inddragelse af faglig bevægelse i form af vandreture i nærområdet, gennem byvandring og på længere vandring i historiske omgivelser med tilhørende narrativer. Gennem vandring og (lærer-)formidling, samtale og tavshed kan eleverne opnå en kropsliggjort læring som huskes, og som kan vurderes at være en dybere læring end den læring eleverne opnår gennem såkaldt almindelig undervisning. Læring gennem vandring virker tilsyneladende (Fredens, Kjeld 2018).

I denne artikel vil jeg kort redegøre for den historiske baggrund for middelalderlige pilgrimsvandring i Europa med særligt fokus på danske varianter. Herefter vil jeg præsentere en midtsjællandsk pilgrimsrute, man kan vandre med sine elever for at integrere bevægelse i sin historieundervisning samt undersøge læringspotentialer. Afslutningsvis vil jeg diskutere den måde pilgrimsvandring kan aktualisere elevernes historiske bevidsthed gennem begreber såsom *Learning by Doing* og *Learning by Undergoing*. Og endelig: hvordan vandring har potentiale for at give eleverne glimtvis autentiske fortidsmøder.

Den historiske baggrund

I middelalderens Europa opstod en række pilgrimsruter, hvor troende vandrede fra deres hjem til en række såkaldte hellige steder fx de store valfartsteder som Jerusalem, Rom, Santiago de Compostella eller mere lokalt i Danmark fx Haraldsted ved Ringsted. Logikken bag disse vandring var, at en tro-

ende katolik hvilket alle var på det tidspunkt – gennem sin aktive vandring gjorde en god gerning for kirken, for sig selv og sin sjæls frelse. Pilgrimsvandring var meget udbredte. For eksempel Margrete 1., otte måneder før sin død i 1412 via et gavebrev til sin sjæls frelse, udsende stedfortrædende repræsentanter til 50 helligsteder i ind- og udland. Bod var en vigtig del af motivationen bag vandringerne. Senere kom også hjælp til helbredelse og aflad til. Med Reformationens indførelse i 1536 i Danmark, ophørte pilgrimsvandringerne, men er i nyere tid igen blevet meget udbredte (Johansen, Jørgen (2005))

Mange voksne danskere vandrer i disse år rundt på gamle middelalderlige eller nye pilgrimsruter fx Hærvejen, pilgrimsruten Helsingør til Esrum kloster, Amarminoen og Camønoen m.fl.

I alle landsdele findes steder at besøge og ruter, som kan anvendes til at foretage historiefaglige vandreture. Se fx Jørgen Hansen (2018) "Pilgrimsture i Danmark", Legind. Her beskrives en lang række pilgrimsture fra hele Danmark med tilhørende kort.

Ønsker man at gå bag om fænomenet pilgrimsvandring og undersøge det ud fra en historiebrugsdimension, ville det være relevant at anvende en re-enactment-vinkel, dvs. en levendegørelse af fortid. Her kan anbefales bogen Tove Kruse og Anette Warring (red) (2015) "Fortider – tur/retur", Samfundslitteratur. Tove Kruse tematiserer og teoretiserer i kapitlet "At afsøge mulige selv – pilgrimsvandring i Frans af Assisis fodspor" baggrunde for og motiver til at moderne mennesker ganske frivilligt går pilgrimsvandring.

Billede 1.

Gengivelse af hvordan Knud Lavards kapel kan have set ud i middelalderen.

Pilgrimsvandringen: Knud Lavardsruten i Ringsted.

På kanonlisten findes punktet "Absalon". En tur rundt i det midtsjællandske kan derfor (udover at integrere bevægelse i historiefaget) også rent fagligt legitimeres. Her beskrives en "moderne" middelalderlig pilgrimsvandring på Midtsjælland, nemlig pilgrimsruten knyttet til hertug af Slesvig Knud Lavard, som myrdedes i tronstridigheder i Haraldsted ved Ringsted af sin fætter Magnus Nielsen en kold januardag i 1131 (7. januar). Historien om Knud Lavard indskrives sig i forhistorien til perioden "Valdemarernes storhedstid" som dateres til 1157 – 1421, som traditionelt opfattes og beskrives som en god periode i dansk historie pga. samarbejde mellem konge- og kirkemagt samt dansk religiøs og militant (korstog) ekspansion i Østersøområdet. Det vil derfor være en oplagt pilgrimsrute at vandre med sine elever.

Før vandringen:

Forud for vandringen kan turen starte ved statuen af Valdemar den Store på torvet i Ringsted, hvor der er udsigt til kirken og til de middelalderlige tings- og kroningssten. Her kan læreren og eleverne samtale om det historiske indhold knyttet til Valdemarstiden, herunder tid, sted, væsentlige aktører, sammenhæng/e og kilder til vores viden om tiden.

Første station: Skt. Bendts kirke i Ringsted

Knud Lavardsruten på Midtsjælland starter i Skt. Bendt kirke i Ringsted, hvor Knud Lavard ligger begravet. Her findes hans grav med teksten "Santus Canutus Dux" (Hellig Knud, hertug), en ældre gravsten over ham med tilhørende tekst, en mindetavle over gravlagte i kirken, væsentlige og velbevarede kalkmalerier, moderne formidlende tekster og fotos mv. knyttet til hans liv og den mindekultur der opstod efter hans død (fx en kort oplysende tekst og et sort/hvidt foto af hans kapel i Haraldsted).

På vandringen fra Skt. Bendts kirke til Knud Lavards kapel er der fire stop/stationer. Vandringen er i alt på ca. 11 – 12 km. Undervejs på ruten passerer man fire kors/krucifikser og desuden Haraldsted kirke og Knud Lavards kapel.

Stationerne, der symboliserer Jesu fødsel, død og opstandelse, er opstillet i 1921 langs Holbækvej ud af Ringsted til Haraldsted. Valfartsruten er den ældste, efterreformatoriske pilgrimsrute. Hvert år d. 25. juni fejrer den katolske menighed i Ringsted helgenkåringen af Knud Lavard, der fandt sted i år 1170 ved en storslået kroningsfest. Fejringen sker bl.a. gennem en pilgrimsvandring fra Skt. Bendt kirke til kapelruinen i Haraldsted.

Anden station: Jomfru Maria med Jesusbarnet

Tæt ved byskiltet på Holbækvej finder man på venstre side af vejen den første statue. Den viser Jomfru Maria med Jesusbarnet. Statuens tema er Jesu

fødsel. Jesu moder er en meget central person i den katolske tro. Statuen er opstillet omkr. 1920 og blev betalt af en anonym giver. Statuen er ca. 1 meter høj, støbt i beton og placeret i en muret gulmalet niche.

Tredje station: Vejkrucifiks

Næste station/stop er et vejkrucifiks, som findes på højre side af vejen. Krucifikset er 4 meter højt og forestiller "den lidende Jesus" – Jesu død på korset. Figuren er skåret på et Oberammergau og korset er fremstillet i København. Krucifikset er skænket af en kvindelig pilgrim og blev indviet i 1921. Det er det første vejkors i Danmark opstillet efter Reformationen.

Fjerde station: Jesu hjerte

Den fjerde station er en statue af Jesu hjerte. Statuen viser Jesus med et synligt hjerte på brystet. Statuen blev opstillet omkr. 1920. Statuen blev skænket af en anonym giver. Den er også omkr. 1 meter høj, støbt i beton og placeret i en niche.

Femte station: Haraldsted kirke

Ifølge traditionen blev Knud Lavards lig først placeret i Haraldsted kirke førend det blev gravlagt i Skt. Bendts kirke. Kirken har derfor haft en tilknytning til historien om Knud Lavard, hvilket har afstedkommet en del opmærksomhed, herunder af kong Christian 4. Tidligere lå der i tilknytning til kirken her også en kongsgård. Denne gård er i dag mindet med en mindesten foran kirken.

Sjette station: Knud Lavards kapel

På Knud Lavardsvej nr. 35 kan man se resterne af Knud Lavards kapel.

Knuds lemlæstede lig blev, efter mordet på ham af Magnus, ført til Haraldsted Kirke, og ifølge traditionen sprang en kilde frem, hvor blodet

dryppede på jorden. Kort efter begyndte der at ske undere og mirakler ved kilden. Kapellet er derfor nok opført tæt ved denne kilde, men kilden er ikke senere påvist. Knud Lavards kapel var i middelalderen mål for mange pilgrimsvandring, men efter Reformationen mistede stedet sin betydning og forsvandt. Ruinen blev genfundet og udgravet i 1883.

Ruinen af kapellet er 28,5 m lang og var bygget i kildekalk/frådsten. Den bestod af skib, kor og apsis. Fundamentet er bevaret i ca. 1 meters højde.

Ved kapellet er opsat en oplysningstavle med relevant historisk tekst.

Syvende station: Kors med teksten "sursum corda"

I skovkanten tæt ved kapellet, er der opstillet et "moderne kors" med oplysninger om mordet på Knud Lavard samt teksten "sursum corda", som betyder "opløft jeres hjerter til herren". Korset blev opstillet i 1902, hvor man mente at Knud Lavard blev myrdet. Her slutter pilgrimsruten.

En udfordring kan være transport retur til Ringsted. Det er for langt at gå retur til Ringsted med elever. Der afgår en bus fra Haraldsted kirke en gang i timen. Husk rejsekort.

Læringspotentiale

Pilgrimsruten knyttet til Knud Lavard i Ringsted eller andre gåture/vandreture rummer store læringspotentialer. Vandreture med historisk indhold giver anderledes undervisning, der understøtter elevernes læring, fællesskabet og deres hukommelse.

Læreren og eleverne kan på en lokal tur undersøge hvad er en pilgrim og hvad var baggrunden for

og indholdet af det middelalderlige fænomen "pilgrimsvandring". Lokale museer, kirker samt turistkontorer kan anvise ture og bidrage med formidlingsmaterialer samt kort over disse ture. På nettet findes en lang række vandre- og foreninger samt enkeltpersoner med interesse for fortiden som meget beredvilligt stiller viden og gode råd til rådighed.

Forud for turen tages bestik af flg. praktiske forhold – kaldet MTV

M står for mæt. Elever, der føler sult, lærer dårligere end mætte elever. Det er i forhold til længere vandreture vigtigt med lidt at drikke og spise undervejs eller ved de stop man foretager undervejs.

T står for tør. Elever, der bliver våde eller fryser, lærer også dårligere. Det er altid en god ide at tjekke vejrudsigten forud for en vandretur. Husk en ekstra trøje og evt. regnfrakke.

V står for varm. Husk at tage tøj på og ikke mindst sko som matcher en længere vandretur. Husk også gerne vabelplaster, hvis uheldet skulle være ude.

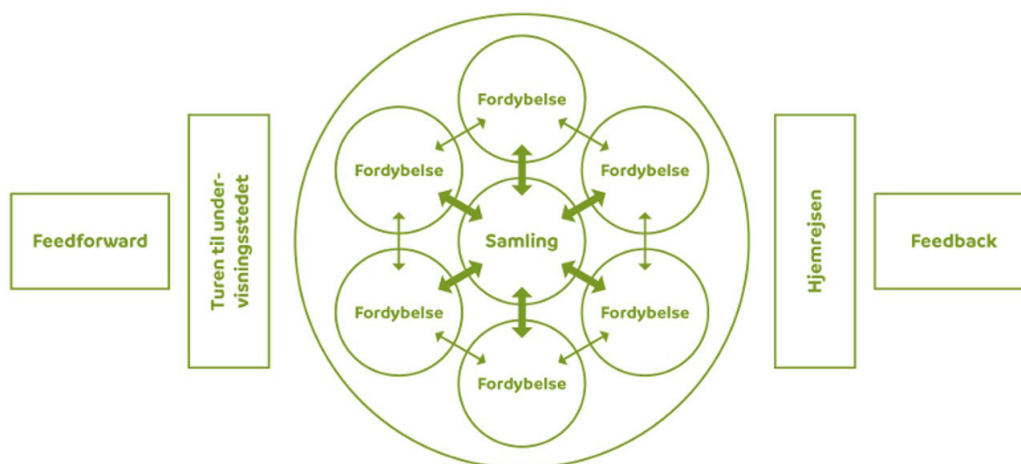
Husk også altid en mobiltelefon, hvis du skal have fat i skolen eller forældre.

Det er en god idé at afvikle vandreture med eleverne gennem anvendelse af modellen: hjemme – ude – hjemme.

Figur 1.

Kilde: Eibye-Ernst, N., L. Mygind & P. Bentzen (2016), her gengivet fra Pietras, J. (2021) "Åben skole" i Larsen. S. og Poulsen. J.A. (2021) "Historieundervisning – en fagmetodik", Hans Reitzels forlag s. 159

Hjemme:

Hjemme forberedes turen, eleverne klædes fagligt og praktisk på til turen. Der opstilles historiske spørgsmål og problemstillinger, som eleverne skal søge at finde svar på undervejs.

Ude:

På turen spiller det faglige stof sammen med det kropsligt erfarede. Eleverne bruger her aktivt deres sanser lytter, ser, rører og hvis muligt lugter eller smager undervejs. Historiske fortællinger/historisk viden, som formidles undervejs huskes bedre hos eleverne.

Den længere vandretur sætter sig kropsligt. Ved at gå en længere strækning gives der mulighed for at opnå en næsten meditativ tilstand, hvor man bare sætter den ene fod foran den anden (a poc a poc) og hvor hjernen samtidig klares, mens kroppen

naturligt trættes. Denne tilstand kan nærme sig stærke læringstilstande som flow, affektiv læring og læringsglemsel.

Vandringer med elever er didaktisk inspireret af erfaringspædagogikken, primært formuleret af John Dewey under mottoet "Learning by doing" – at lære ved at gøre – og traditionen bag fagtermen "doing history" – at gøre historie. I Deweys teori formuleres endvidere et læringspotentiale gennem selve den kropslige handling, kaldet "Learning by undergoing" – at modtage. Dewey betoner, at der skal være en balance mellem at gøre (learning by doing) og at modtage (learning by undergoing). I learning by undergoing indgår faktorer som nysgerrighed, evnen til at blive begejstret og fascineret og samtidig prøve at leve sig ind i en fortidig situation eller erfaring, og bruge denne tilstand, som erfaring til at skabe og tilegne sig historisk viden. I forhold til vandringer gør og erfarer elever. Det vil sige eleverne lærer gennem aktiv fysisk imitation af det fortidige, her en middelalderlig vandring, ved at de selv gennemfører vandringen. Her åbnes muligvis op for glimtvis autentiske fortidsmøder. (Maarhuis & Rud 2021).

Hjemme:

Hjemme samles op på og efterbehandles turens faglige indhold.

Et sidste opmærksomhedspunkt er tidsfaktoren. Vær opmærksom på at vandreture tager tid – ofte længere tid end beregnet. Afsæt tid – gerne lidt ekstra tid til fordybelse og til at undersøge det historiske sted eller spor som er turens omdrejningspunkt eller til at nyde landskabet, naturen, dyr e.lign.

Rigtig god tur!

Referencer

Fredens, K. (2018). *Læring med kroppen forrest*. Hans Reitzels forlag.

Hansen, J. (2018). *Pilgrimture i Danmark*. Legind.

Johansen, J. (2005). *Gyldendals bog om pilgrimme og pilgrimsrejser*. Gyldendal.

Kruse, T. & Warring, A. (2015). *Fortider – tur/retur*. Samfundslitteratur.

Maarhuis, P. L. & Rud, A. G. (red.) (2021). *Doing arts thinking: Arts practice, research and education*. Leiden.

Hvis du vil vide mere

Mord i middelalderen – nr. 4 mordet på Knud Lavard: <https://vimeo.com/203105727>

Knud Lavards kapel – sagn og historie tv-nærvær, youtube 2. januar 2022 v. Ole Lang Petersen: https://www.google.com/search?q=knud+lavards+kapel&sc_esv=87cd9f5db8b9fddc&biw=1166&bih=514&ei=u3q0ZqzVE7zr7_UPnfKnwA4&gs_